

УДК 159.9:316.6

Венгер Г. С.

аспірант кафедри загальної та соціальної психології
Херсонського державного університету,
практичний психолог ДНЗ № 83 м. Миколаєва

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ І ФУНКЦІЙ ТРАДИЦІЙНОЇ ТА ДИСТАНТНОЇ СІМ'Ї

У статті розглянуто функції традиційного інституту сім'ї та дистантної сім'ї. Автор приділяє увагу дистантним відносинам, порівнює їх з близькими відносинами.

Ключові слова: традиційний інститут сім'ї, дистантна сім'я, дистантні відносини, близькі відносини, суб'єктивне благополуччя.

У сучасному українському суспільстві важливість розгляду проблеми сім'ї пояснюється тим, що знижується кількість шлюбів, збільшується кількість розлучень, низький рівень народжуваності та ін.

Традиційний інститут сім'ї поступово зазнає змін. Зазначимо, що сім'я — незвичайна соціальна спільність, сприйняття якої змінюється не тільки від суспільних умов, але і під впливом професійної діяльності людини. Збільшується кількість дистантних сімей, такі сім'ї потребують кваліфікованої допомоги психолога, компетентного консультування. Потрібно констатувати той факт, що більшість таких сімей не йдуть до психолога, а намагаються вирішити свої проблеми самостійно. Подружня пара є базовою структурною одиницею сучасного суспільства. Гармонічні відносини та високий рівень задоволеності ними — це запорука стабільного шлюбного союзу, онтологічна константна його існування. Тому дуже важливо гармонізувати такі відносини в дистантній сім'ї, яка зараз є не рідкістю.

Метою статті є порівняльний аналіз структури і функцій традиційної та дистантної сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На стан розлуки у подружжя впливає дуже багато факторів, причин, а потім як наслідок утворюється новий соціальний інститут — дистантна сім'я. Науковці В. М. Целуйко, Н. Я. Соловійов, В. С. Торохтій констатують той факт, що з'явилась студентська сім'я або «гостевий шлюб», тобто дистантна сім'я. В. С. Торохтій характеризує таку сім'ю за особливими умовами життя (сім'ї військово-службовців), де спільне життя відбувається під впливом частих та довготривалих розлук. На думку С. І. Голода, значну частину дистантних сімей складають сім'ї моряків, будівників. Автор визначає їх як «хронічно розлучені сім'ї». Дистантними у сучасній науковій літературі називають сім'ї, члени яких тривалий час проживають на відстані. Як зазначають науковці Н. І. Оліфірович, Т. А. Зінкевич-Куземкіна, Т. Ф. Велента на розлучення подружжя впливають багато причин, серед них є дистантна

сім'я, це така сім'я, члени якої змушені проживати окремо (тривалі від'їзди, роз'їзди). Ф. А. Мустаєва визначає дистантну сім'ю як таку, в якій життєдіяльність кожного з подружжя через специфіку їхньої професії є на дистанції.

Виклад основного матеріалу. Постає питання, що ж відрізняє сім'ю від інших малих груп? Ознаки сім'ї: шлюбні та родинні зв'язки між її членами, суспільність побуту, особливі морально-психологічні, емоційно-етичні та правові відносини. Необхідність існування традиційного інституту сім'ї обумовлена потребами суспільства у фізичному та духовному розвитку самої людини та суспільства. Е. Г. Ейдеміллер дає наступне визначення сім'ї: «Сім'я — відкрита, жива, розвинена система, яка функціонує завдяки взаємопов'язаній дії двох законів: закону підтримання гомеостазу та закону відходження від гомеостазу» [2; 11]. До характеристики традиційного інституту сім'ї дослідники включають: функції сім'ї, структуру сім'ї та динаміку розвитку сім'ї. Функції сім'ї (за Андреевою Т. В., 2004):

1. Специфічні функції сім'ї: народження, утримання та виховання дітей;
2. Неспецифічні: накопичення та передача власності, статусу, відпочинку та дозвілля, піклування про здоров'я та добре самопочуття членів сім'ї.

Звідси виходять головні функції сім'ї:

1. Репродуктивна функція — народження дітей, продовження роду.
2. Господарсько-побутова функція — участь членів сім'ї у виробництві коштів до життя, розподіл сімейних обов'язків.
3. Виховна функція — розвиток особистості дитини, вплив сім'ї як колективу на дитину та вплив дітей на батьків.
4. Комунікативна функція — сім'я виступає другорядною людиною в контактах із ЗМІ, між членами сім'ї та природою, організація внутрісімейного спілкування.
5. Емоційна функція — організація відпочинку, дозвілля, емоційний захист.
6. Сексуально — еротична функція.
7. Духовна функція [2; 3].

Структура сім'ї за складом:

- неповна сім'я (без одного з подружжя) з причин: розлучення, мати-одиначка, смерть одного з подружжя, усиновлення або удочеріння дитини одним з подружжя;
- нуклеарна сім'я — окрема пара з дітьми або без них;
- розширена сім'я — складається з декількох поколінь;
- велика сім'я — дев'ять та більше людей.

В традиційній сім'ї виділяють структуру сім'ї за типом лідерства:

1. Егалітарні — рішення приймаються на суспільному сімейному зібранні.
2. Авторитарні — один глава сім'ї, який приймає важливі рішення (чоловік або жінка).

Структура сім'ї за укладом:

1. Сім'я віддушина (чуттєвість, душевність, довіра та ін.);

2. Дітоцентрична сім'я — діти є віссю, навкруги якої все обертається у сім'ї;

3. Дискусійні сім'ї — цілеспрямовані, люблять займатися якоюсь справою: подорожувати, спілкуватися, ходити у кіно та ін.

Структура сім'ї за якістю відносин та атмосфери у сім'ї:

1. Благополучні сім'ї, де члени подружжя високо цінують один одного, високий авторитет чоловіка, вдвох ідуть на поступки, на компроміс, існують сімейні традиції.

2. Стійкі сім'ї — без конфліктів.

3. Соціально-неблагополучні сім'ї (алкоголізм, важкі діти).

4. Проблемні сім'ї, які не вміють бути однією командою, вирішувати спільні проблеми.

5. Конфліктні сім'ї — психологічна розбіжність подружжя. Діти в таких сім'ях виростають невротиками з порушеннями емоційної сфери.

6. Педагогічно слабкі сім'ї, які не в стані надати дітям первинний запас знань, діти в такій сім'ї педагогічно занедбані.

7. Нестабільні сім'ї — після кількох років сумісного життя розлучаються через незадоволення у відносинах.

8. Дезорганізовані сім'ї — рівень відносин нижче рівня суспільних відносин, об'єднує лише загальний дах.

Структура сім'ї за умовами сімейного життя:

1. Студентська сім'я — труднощі матеріальні. Позитив — єдність інтересів, згуртованість, прагнення до загального майбутнього.

2. Дистантні сім'ї — які постійно в довгих розлуках через професію одного з подружжя та ін. [2; 4; 5].

Зупинимося детальніше на проблемах соціального інституту дистантної сім'ї, який поступово виокремлюється в окрему групу та має право на існування. Дистантна сім'я має свої дистантні відносини — це такі відносини, в яких кожний партнер піклується більшою мірою про себе, про свої власні потреби, ніж про потреби подружжя в цілому. Партнери вже не випромінюють почуття любові, однак їх відносини розвиваються завдяки інтересу один до одного та повазі. Ведучою потребою в таких відносинах може бути можливість «зберегти себе», бути захищеним від чужого вторгнення на свою територію. Формулою таких відносин може стати: $1+1 = 1+1$. Близькі відносини — це відносини, в яких подружжя прагне сумісності. Такі відносини спираються на почуття любові, теплоти, ніжності, піклування один про одного. Близькі взаємовідносини більш енерговитратні, ніж дистантні. Ведучим інтересом в близьких відносинах є прагнення до об'єднання, а як наслідок — задоволення від процесу об'єднання: близькість, довіра, загальні плани на майбутнє. Однак важливо відмітити, що в цих відносинах присутня не стільки цінність задоволення (в близьких відносинах буває нелегко), скільки цінність об'єднання. Формула таких відносин $1+1 = 2$.

Особливості існування дистантної сім'ї: таким сім'ям притаманні часті розлуки, пов'язані як правило зі специфікою професійної діяльності. Сім'ю, яка характеризується особливими умовами життя, пов'язаного з

перебуванням одного (чи обох) батьків за межами країни, ми розглядаємо як дистантну. Однією з причин утворення дистантних сімей є соціально-економічна: необхідність фінансового забезпечення функціонування сім'ї, створення умов для одержання належної освіти, надання з боку батьків переваги платним послугам, з одного боку, та неможливість забезпечити сімейні потреби в країні — з іншого, вимагають від батьків пошуку роботи з належною оплатою за межами країни. Наступною причиною утворення дистантних сімей є соціально-психологічна, яка детермінується міжособистісними відносинами в сім'ї, в тому числі конфліктами в сім'ях, між родичами і знайомими. Міжособистісні конфлікти, які виникають на ґрунті незадовільного соціального побуту людини, і відносин, які складаються внаслідок цього, небезпечні тим, що виникають або зненацька, але як результат «накопичення» невдоволення впродовж тривалого періоду часу, і тому їх важко розпізнати, а тим більше попередити, або починаються практично з перших днів спільного життя, і з кожним наступним днем стають все більш нестерпними і в кінцевому результаті призводять до заробітчанства. Проблеми сім'ї як соціального інституту розглядаються в працях А. І. Антонова, Т. В. Андрєєвої, Т. А. Гурко, С. І. Голод, А. Г. Харцова. Сімейне неблагополуччя, дезадаптацію сім'ї вивчали В. В. Солодніков, Т. В. Семігіна, Н. П. Краснова, С. Я. Марченко та ін. Проблема дистантних сімей знайшла своє висвітлення у працях О. Безпалько, К. Б. Левченко, Ф. А. Мустаєвої, В. С. Торохтія, І. М. Трубавіної, Д. І. Пенішкевич та ін.

Сутність феномена дистантної сім'ї найбільш повно можна розкрити через висвітлення її функцій:

1. Народження і виховання дітей (саме виконання цієї функції найбільше страждає у дистантних сім'ях, а саме через неузгодження і розмитість позицій подружніх партнерів щодо питання виховання дітей. Діти часто, образно кажучи, «пущені на самоплив», є соціальними сиротами при живих батьках).

2. Збереження, розвиток, передача наступним поколінням цінностей і традицій суспільства, акумулювання і реалізація соціально-виховного потенціалу.

3. Задоволення потреб людей у психологічному комфорті та емоційній підтримці, почутті безпеки, почутті цінності та значущості свого «Я», емоційному теплі і любові.

4. Створення умов для розвитку особистості всіх членів сім'ї.

5. Задоволення потреб людини у спілкуванні з близькими людьми, у встановленні надійних комунікативних зв'язків з ними [6; 7].

Отже, згідно з класифікацією типів сімей за основою сімейних відносин, дистантною називаємо неповну нуклеарну чи розширену сім'ю, в якій постійно проживає з дитиною один із батьків, а інший через певні причини досить тривалий час відсутній. Тобто дистантна сім'я — це мала соціальна група людей, поєднаних родинними відносинами (шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, опіки), спільністю формування й задоволення біологічних і соціально-економічних потреб, любов'ю і взаємною моральною відповідальністю [6; 9]. Коли подружжя знаходяться на відстані, вони

повністю не задовольняють свою потребу у комунікації, родинному спілкуванні, ніжності та взаємній повазі, в таких сім'ях збільшується рівень конфліктності та непорозуміння. Чоловік та жінка не мають своїх чітко окреслених ролей, частіше жінка виконує деякі ролі за чоловіка, при цьому вона втрачає свою жіночність та радість материнства. В дистантній сім'ї не задовольняються всі функції традиційної сім'ї, не реалізуються всі потреби чоловіка та жінки, не враховуються інтереси обох.

Висновок. Традиційний інститут сім'ї зазнав певних змін, з'являються нові форми існування сім'ї, маючи назву дистантні сім'ї. Для подальшого проведення експериментального дослідження, констатувального експерименту планується впровадження анкетування, тестування для дистантних сімей для виявлення соціально-психологічних особливостей ролевих відносин у дистантних сім'ях. Отримані результати зможуть дати поштовх для розробки тренінгової програми та рекомендацій для консультування таких сімей.

Список літератури

1. Алешина Ю. Е. Полоролевая дифференциация как комплексный показатель межличностных отношений супругов / Ю. Е. Алешина, И. Е. Борисов // Весник МГУ. Серія 14: Психологія. — 1989. — № 2. — С. 44–53.
2. Андреева Г. М. Социальная психология : [Учебник для студентов] / Г. М. Андреева. — М., 1980. — 360 с.
3. Дружинин В. Н. Психология семьи. — [3-е изд.] / В. Н. Дружинин. — Екатеринбург : 2000. — 208 с.
4. Зацепин В. И. Молодая семья / В. И. Зацепин. — К. : Украина, 1991. — С. 15–16.
5. Поліщук В. М. Психологія сім'ї : [Навчальний посібник] / В. М. Поліщук. — Суми : Університетська книга, 2008. — 358 с.
6. Портнова А. В. К проблеме дистантного брака в современных супружеских парах / А. В. Портнова // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. — СПб. : Изд-во АНО «ИПП», 2011. — Вып. 5. — С. 65–67.
7. Раєвська Я. М. Феномен дистантної сім'ї та її вплив на особистість підлітка / Я. М. Раєвська // Збірник наукових праць / КІПНУ імені Івана Огієнка; Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. — К., 2011. — Вип. 5, ч. 6. — С. 20–25.
8. Олифирович Н. И. Психология семейных кризисов // Н. И. Олифирович, Т. А. Зинкевич-Куземкина, Т. Ф. Велента. — СПб. : Речь, 2007. — 360 с.
9. Цынцарь А. Л. Методологические аспекты проблем самосознания у подростков в дистантных семьях / А. Л. Цынцарь // Социально-гуманитарные знания. — 2012. — № 2. — С. 353–357.
10. Целуйко В. М. Психология современной семьи / В. М. Целуйко. — М., 2004. — 156 с.
11. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкис. — СПб., 2000.

Венгер А. С.

аспирант кафедры общей и социальной психологии
Херсонского государственного университета,
практический психолог ДОУ № 83 г. Николаева

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРЫ И ФУНКЦИЙ ТРАДИЦИОННОЙ И ДИСТАНТНОЙ СЕМЬИ

Резюме

В статье рассматриваются функции традиционного института семьи, появление дистантной семьи. Автор уделяет внимание дистантным отношениям, сравнивает их с близкими отношениями.

Ключевые слова: традиционный институт семьи, дистантная семья, дистантные отношения, близкие отношения, субъективное благополучие.

Wenger A. S.

graduate
Department of General and Social Psychology
of Kherson State University
practical psychologist DNZ number 83 Nikolaev

THE COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE STRUCTURE AND FUNCTIONS OF TRADITIONAL AND DISTANT FAMILY

Summary

The article gives is devoted tradishional institute family, appear distensions family. Author address attention distensions attitudes, comparison with very near attitudes.

Key words: tradishional institute family, distensions family, distensions attitudes, very near attitudes, wellbeing.